

**РОЗВИТОК ТЕОРІЙ ОПОДАТКУВАННЯ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ СВІТОВОЇ
ФІНАНСОВОЇ НАУКИ**

Розкрито історичний розвиток наукових теорій оподаткування. Досліджено основні риси податкових теорій, запропоновано використати існуючі переваги податків при застосуванні податкових технологій.

Historical development of scientific tax theories. Lines of the tax system is investigated. Existent advantages of the single tax for application tax technologies is offered to use.

Ключові слова: податок, теорія оподаткування, фіска, податкова політика, дефініція.

Актуальність теми. В сучасній системі економічних та фінансових відносин, що притаманні будь-якій державі світу важко переоцінити роль та значення податків, які, за вдалим визначенням сучасників, названо “платою за цивілізацію”. Податки виступають ефективним інструментом мобілізації державних доходів, виконують регулюючу функцію, перерозподіляючи створену в суспільстві вартість. За роки незалежності в Україні намагаються побудувати податкову систему, що відповідає б сучасним економічним реаліям. Така побудова неможлива без узагальнення світової історичної спадщини з питань теорій оподаткування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Узагальнення першоджерел показало, що питанням сутності податків і оподаткування, розвитку податкових теорій приділено значну увагу в працях філософів та економістів світового рівня – Аристотеля, Ксенофонта, Агріппи, Фоми Аквінського, Ібн Халдуна, Ніколо Макіавелі, Томаса Гобса, Себастьяна Вобана, Шарля Монтеск’є, Жан Жака Руссо, Сімона де Сімонді, Жана Батиста Сея, Вільяма Петті, Адама Сміта, Давіда Рікардо, Джона Міля. Саме їх теоретичні розробки покладено в основу організації сучасних податкових систем і проведення фіскальної політики.

Постановка завдання. За мету у даному дослідженні ставиться узагальнення спадщини світової фінансової науки в контексті окреслення та характеристики теорій оподаткування.

Основний матеріал дослідження. Під дефініцією “теорія оподаткування” слід розуміти певну систему наукових поглядів у яких відображається сутність податків та оподаткування, їх еволюція, роль та значення у системі економічного, соціального та політичного розвитку суспільства. У науковій літературі виділяють загальні та окремі теорії оподаткування. До перших відносять ті теорії, які характеризують податки та оподаткування в цілому, а до другої групи – ті наукові напрацювання, які стосуються певного напрямку у розвитку оподаткування. Перші письмові свідчення, які несуть у собі спробу теоретичного обґрунтування необхідності та невідворотності податків та оподаткування можна знайти у Біблії та роботах релігійних діячів та філософів античного світу. В основу перших наукових уявлень про податки було покладено початкові податкові форми взаємовідносин держави, в особі верховної влади та громадян, які базувалися на практичному досвіді тогочасного оподаткування. Філософи Давньої Греції Аристотель та Ксенофонт у своїх працях пропонували урізноманітнення джерел доходів держави, не обмежуючись лише перекладанням податкового тягара на підкорені народи. Давньоримський філософ Агріппа, обґрунтовуючи необхідність сплати податків стверджував, що будь-яка держава базується на своєму військовому потенціалі, без солдат її неможливо уявити. У свою чергу, армія потребує надзвичайно великих витрат, профінансувати які повинна держава, за рахунок своїх доходів. Тому ні одна особа, ні одна територія не повинна бути звільнена від податків.

У посланні апостола Павла римлянам читаємо: “Віддавайте усім належне: кому податок – податок, кому данину – данину, кому страх – страх, кому честь – честь”. Павло наводив три основні причини, завдяки яким потрібно сплачувати податки. По-перше, він говорив про “гнів” уряду, караючого за порушення законодавства. По-друге, він пояснював, що богобоязлива людина не може використовувати обман в питаннях оподаткування, не поступаючись своєю совістю. І по-третє, він доводив, що податки – це просто компенсація за послуги, які уряд надає як “слуга на благо людям”. Проте у роботах іншого релігійного авторитета, філософа та суспільного діяча епохи Середньовіччя Фоми Аквінського зустрічаємо протилежну точку зору, за якою податки є однією із форм легального грабунку світською владою залежних від неї членів суспільства. Проте, залишаючись формою грабунку, податок звільняється від гріха, якщо цілі, на які він сплачується, є справедливими та направлені на добро. Таким чином, він у своїх релігійно-філософських працях зробив спробу закласти основи податкової порядності, закликаючи сильних світу цього запроваджувати податки до своїх громадян у період надзвичайної скрути, як допомогу державі. В цілому ж, як відмічає В. Андрущенко, у Святому письмі можна виділити 2 основні погляди на оподаткування, які можна поділити на старозавітний та новозавітний, або євангельський. Якщо у першому із них податки розглядаються через призму невідворотності та авторитарності у запровадженні та справлянні, то у євангельському превалює етично та прагматично мотивований обов’язок [1, с. 35].

Арабський філософ XIV ст. Ібн Халдун розглядав теорію оподаткування через призму державних витрат. Держава встановлює все нові та нові податки, які мають на меті забезпечити її фінансове

благополуччя. Ці нові податки збільшуються через посилення схильності держави до розкоші та примноження витрат. Обов'язкові платежі лягають важким тягарем на підданих держави та поступово стають усталеним звичаєм, оскільки їх збільшення відбувається поступово і ніхто не розуміє хто саме збільшив податки і хто саме їх ввів.

Італійський філософ епохи Відродження Ніколо Макіавелі у своєму трактаті “Государ”, в якому виклав основи управління державою, відмітив, що оподаткування є одним із способів завоювання прихильності та довіри у підлеглих. Одним із способів підкорення та асиміляції завойованих народів він вважає незмінність існуючих податків, збереження старих звичаїв. Ще одним способом завоювання прихильності підлеглих виступає щедрість правителя. “Той хто проявляє щедрість шкодить сам собі. Оскільки, якщо проявляти її у розумній мірі та належним чином, про неї не визнають, а володаря все одно обвинувачують у скупості, тому, щоб поширити серед людей славу про свою щедрість, він змушений буде вправлятися у чудових затіях, але поступаючи таким чином, розтратить казну, після чого, не бажаючи розставатися із славою щедрого правителя, вимушений буде понад міру обкласти народ податками та застосувати інші неблаговидні способи вишукування коштів. Усім цим поступово завоює ненависть підданих, а з часом коли обідніє – і презирство” [3, с. 167].

Спробу осмислити податок як економічний феномен здійснив Томас Гоббс, який у своєму філософському трактаті “Левіафан” (1651 рік) заклав основи податкової теорії суспільного договору. На думку Гоббса первісне людське суспільство можна охарактеризувати як “війна усіх проти всіх”. Сильна державна влада за ним – це засіб запобігти масовому знищенню людської спільноти. Для існування влади та забезпечення потреб людей, що її здійснюють формується централізований фонд – державна казна, джерелом формування якого є податки, які виступають, таким чином, платою, за яку купується суспільний мир. “Податки, які верховна влада наклала на своїх громадян, є не що інше як плата, належна тим людям, які тримають державний меч для захисту людей, що займаються певними промислами та ремеслами” – писав Гоббс. Через те, що благо, яке всякий при цьому отримує, є насолодою життям, яка однаково цінна для багатого та бідного, то і обов'язок бідняка на захист її рівний обов'язку багатого громадянина. Т. Гоббс стояв на тих позиціях, що розподіл податкового тягара повинен проводитись не пропорційно багатству громадян, а пропорційно споживанню суспільних благ – “коли податками оподатковується те що люди споживають, тоді усякий сплачує співмірно своєму споживанню та держава не зазнає збитків від марнотратства приватних осіб”.

Деталізацією теорії суспільного договору, на нашу думку, є теорія фінансового договору основними представниками якої Себастьян Вобан, Шарль Монтеск'є та Жан Жак Руссо. Представники цієї теорії зосереджують свою увагу на майнових аспектах стосунків по лінії “громадянин – держава”. Так, Монтеск'є стверджував, що платник податків зобов'язаний віддати частину свого майна, для того, щоб бути впевненим у іншій його частині та спокійно використовувати її. “Ні одне державницьке питання не вимагає такого мудрого розгляду, як питання про те, яку частину потрібно забирати у підданих, а яку частину залишати їм, писав він. – Доходи держави потрібно вимірювати не тим, що народ може віддати, а тим, що він повинен давати”.

Маршал Франції Себастьян Вобан у 1707 році у своїй роботі “Проект королівської десятини” перефразував думку Гоббса, заявивши, що необхідною умовою, без якої глава держави не зможе надати захист своїм підданим є надання йому, зі сторони останніх, необхідних для цього засобів. Вобан наголошував на необхідності справедливого розподілу податкового тягара. Він вважав абсолютно неприпустимим та шкідливим для держави, коли нижчі верстви населення сплачують високі податки, тоді як еліта оподатковується у незначному розмірі. Вобан пропонував замінити усі податки одним, який отримав назву “королівської десятини”, причому сплачувати податок землевласники повинні були із землі, а фабриканти та торговці – з доходу. С.Вобан став одним із апологетів теорії єдиного податку [2, с.208].

Ідея запровадження єдиного податку була популярною на різних етапах розвитку суспільства. Вважалося, що запровадження одного податку на один, визначений об'єкт оподаткування забезпечить ріст виробництва та заробітної плати, ліквідує безробіття. Теорію єдиного податку підтримував інший французький економіст, сучасник Вобана, – П'єр Лапезан де Буагильбер. Запропонований ним єдиний пропорційний податок “на достаток” мав би сплачуватися виходячи із величини отриманого доходу, або вартості належного громадянину майна, при цьому оподаткування мало би базуватися на принципах загальності та пропорційності. Представники економічної школи фізіократів (Віктор Мірабо, Дюпон де Немур, Венсан де Гурне), які притримувалися аграрної доктрини розвитку суспільства, вважали, що земля є основним джерелом створення суспільного багатства. Тому доцільно встановити єдиний податок на земельну ренту, як єдиний засіб утворення доходу. Ідею єдиного земельного податку, як способу досягнення суспільного достатку та соціальної рівності, висунув в XIX ст. і американський економіст Генрі Джордж.

Німецький філософ Георг Гегель одним із факторів процвітання держави називав ефективну податкову політику та при цьому наводив приклад Англії. Він писав: “Велика помилка оцінювати державний устрій в залежності від величини податків. Під таким кутом зору державний устрій Англії був би найгірший, тому що ніде не платять таких високих податків як там. Проте немає в Європі народу, який би мав більший достаток ніж англійці та користувався такою повагою і як нація, і в особі окремих своїх

представників. Відбувається це тому, що англієць вільний, що він користується правами, одним словом, тому що він сам оподатковує себе”.

Швейцарський економіст Сімонд де Сімонді у першій половині XIX століття обґрунтував основи теорії оподаткування, яка отримала назву теорії насолоди за якою податки є ціною яку сплачує кожен окремий індивід за насолоди, які він отримує від суспільства за правопорядок, недоторканність особистості та її майна, тощо. У своїй праці “Нові початки політекономії” він зазначив “Громадяни повинні дивитись на податки, як на винагороду за наданий урядом їм захист. Податки, які сплачуються повинні по справедливості відповідати тим вигодам, яке суспільство надає громадянам та тим витратам, які воно здійснює заради них... При допомозі податків, кожен платник купує не що інше як насолоду, яку він отримує від суспільного порядку, правосуддя, забезпечення охорони особистості і власності”. Сімонді, фактично, обґрунтував роль податків у якості стабілізатора державної системи, що здатен забезпечити суспільний порядок, гарантію недоторканності особистості та власності [4, с. 57].

Французький державний діяч Адольф Тьер та англійський економіст Джон Мак-Кулох у XIX столітті стали авторами, так званої, страхової теорії оподаткування. Податки вони розглядали як засіб мінімізації суспільних, економічних та правових ризиків суб’єктів господарювання та окремих громадян. Сплачуючи податки, члени суспільства, в залежності від величини своїх доходів, убезпечують (страхують) себе від війни, злочинів, стихійних лих та техногенних катастроф. Проте на відміну від реального страхування, під час якого при настанні страхового випадку застрахованій особі компенсуються завдані збитки, призначення таких страхових платежів-податків полягає у запобіганні виникнення страхового випадку – фінансуванні державного управління, правопорядку та обороноздатності країни. Окрім того, у своїх працях Д. Мак-Кулох акцентував увагу на регулюючій функції оподаткування, зауважував його стимулюючий вплив на розвиток економічної активності – “підвищення податків чинить такий самий сильний вплив на націю, як на окрему людину збільшення її сім’ї чи необхідних для її існування витрат. Тиск податків, що постійно зростає під час війни, дав стимул для сумлінності, підприємливості, винахідливості та збудив дух економіки, який ми даремно намагалися б розвинути менш сильними засобами”.

Одним із видів окремих теорій оподаткування є теорія про співвідношення прямого та непрямого оподаткування. Свої начала вона бере в період початкового розвитку європейської цивілізації, а основні її положення залежать від особливостей економічного та соціального розвитку суспільства. Суть даної теорії полягає у виборі оптимального співвідношення між оподаткуванням доходів та прибутків (прямими податками) та процесів споживання (непрямими податками). На ранніх етапах розвитку ринкової економіки превальювали прямі податки, які забезпечували більшу справедливість у розподілі податкового тягаря. Непрямі податки збільшували ціну товарів та негативно впливали на їх споживання. Із розвитком держав та зростанням ролі монархів і аристократії у державних фінансах закріпився пріоритет непрямого оподаткування. Прихильники непрямого оподаткування вказували на те, що заможні верстви населення мінімізували власне пряме оподаткування, а тому, більш ефективним стає непряме оподаткування, яке примушує багатіїв сплачувати податки, залежно від величини своїх витрат.

Помітне місце серед окремих теорій оподаткування займає теорія пропорційного та прогресивного оподаткування, як відображення соціальних інтересів різних суспільних груп. Прихильниками теорії пропорційного оподаткування, за якою податкова ставка повинна бути єдиною та встановлюватися незалежно від розміру доходу чи прибутку, були заможні верстви населення, які апелювали до дотримання принципу рівності та справедливості в оподаткуванні. Дана теорія є більш давньою та має не тільки світське, але й релігійне підґрунття (церковна десятина). Серед прихильників теорії прогресивного оподаткування варта відзначити Жан Жака Руссо, Жана Батиста Сея. Вони відстоювали ті позиції, за якими індивід з більшим рівнем доходу повинен нести більший податковий тягар та, у більшій мірі, фінансувати державні потреби. Тим самим, вважали, що прогресивне оподаткування нівелює соціальну нерівність та ефективно впливає на перерозподіл майна та доходів.

Однією із перших, дійсно наукових праць, присвячених питанням оподаткування став “Трактат про податки та збори” (1662 рік) першого професійного економіста Вільяма Петті. Робота носила теоретичний характер, сам податок автором практично не аналізувався. Досліджувалися питання визначення об’єкта та оцінки бази оподаткування, порівнювалися переваги та недоліки різних видів оподаткування. В. Петті вперше сформулював основні принципи, на яких повинно базуватися оподаткування – пропорційність, відсутність податкової дискримінації, простота та прозорість розрахунку і сплати, неприпустимість подвійного оподаткування та узгодження його із державними витратами, необхідність застосування системи штрафних санкцій за порушення податкового законодавства [5, с. 67].

Системність у наукові погляди з питань податків та оподаткування вніс англійський економіст Адам Сміт, який у своїх працях визначив податки як впорядковане та систематичне вилучення державою частини доходів у господарюючого суб’єкта. На думку Сміта, держава яка запроваджує податки повинна переслідувати як власні інтереси так і інтереси своїх підданих. Вирішення цієї проблеми він обґрунтував у своїх п’яти принципах, кількість яких пізніше зменшилася до чотирьох та отримали назву “Декларації прав платників”: принцип господарської незалежності та свободи податкоплатника, який базується на праві

приватної власності та є найголовнішим. Наступні 4 принципи є похідними від нього; принцип справедливості полягає у рівному обов'язку усіх громадян сплачувати податки спів мірно величині отримуваних доходів; принцип визначеності – вид податку, його сума, умови та терміни сплати повинні чітко регламентуватися та наперед відомі платнику; принцип зручності – податки повинні стягуватися у такий час та способом, який є найбільш вигідним та зручним для платників; принцип економії – вимагає створення такої системи адміністрування при якій би витрати на збір податків були меншими за податкові надходження та яка б виключила додаткові побори з боку державних чиновників. Сміт гостро критикував податки на капітал, справедливо зауважуючи що високі ставки таких податків будуть сприяти відтоку капіталу у держави із низьким рівнем оподаткування, що у свою чергу, підриватиме економічний потенціал країни, а відтак підриватиме її фінансову базу через зменшення надходження податків до скарбниці. Недоліки непрямого оподаткування він вбачав у тому, що податки на споживчі товари стимулюють ріст заробітної плати, як наслідок – зростають витрати а прибуток зменшується. Основним об'єктом для оподаткування ним вважалася земельна рента. У зовнішній торгівлі Адам Сміт заклав основи економічної школи фрітредерства, що відстоювала принципи вільної торгівлі. В основі вчення лежить твердження про те, що багатство народу полягає не у володінні золотом та сріблом, а у здатності виробляти товари та послуги. На думку Сміта, країна повинна експортувати такі товари, у виготовленні яких має абсолютну перевагу, тобто на її території на виробництво одиниці продукції витрачається менше праці порівняно із іншими країнами. Втручання держави в зовнішньоекономічні процеси за Смітом можливе лише у випадках захисту національних інтересів. Основне завдання податкової системи вбачалося Смітом у збільшенні багатства народів, яке стане джерелом поповнення доходів держави.

Теорію оподаткування А.Сміта завершив у своїх працях інший представник англійської політекономії Д.Рікардо. У своєму трактаті “Початки політичної економії і податкового обкладання” він ставить перед собою завдання з'ясувати можливість ефективного розподілу податкового тягаря між усіма верствами населення за умови забезпечення економічного розвитку. Податки він визначав як частку продукту землі та праці країни, яка надходить у розпорядження уряду. Як і його попередник, Рікардо був активним противником оподаткування капіталу, зазначаючи, що при збільшенні рівня державного споживання за незмінності обсягів виробництва податковий тягар падатиме на капітал, тим самим підриваючи інвестиційні його можливості та скорочуючи виробництво. На думку Рікардо, непрямі податки скорочують споживання, збільшують затрати виробництва та підривають його потенціал до розширення. Він, одним із перших висунув думку про необхідність запровадження прогресивного оподаткування доходів, випередивши своїх колег-економістів на півстоліття. У сфері зовнішньої торгівлі Д. Рікардо розвинув теорію порівняльних переваг. Країна може імпортувати будь-який товар, навіть будучи в змозі виробляти його самостійно і з невеликими затратами, якщо інші товари вона виробляє ще з більшою ефективністю.

У економічному трактаті Джона Стюарта Мілля “Основи політичної економії з деякими їх додатками до соціальної філософії”, було обґрунтовано основні засади податкової теорії послуг. Основною тезою тут виступало твердження про те, що кожна людина зобов'язана віддавати державі частину свого доходу в обмін на отримувану від неї допомогу та підтримку. Значний внесок Д. Міль здійснив у сфері податкового оподаткування фізичних осіб, вперше обґрунтувавши необхідність введення неоподаткованого мінімуму який, на його думку, мав би дорівнювати величині прожиткового мінімуму. Основний податковий тягар, на думку Мілля, повинен був впасти на доходи рання, землевласників та замовних громадян. Для більш ефективного оподаткування їх доходів він запропонував запровадити податок на витрати, пов'язані із престижним споживанням (купівля будинків, яхт, дорогих екіпажів). Вважаючи, що початкові умови будь-якої людини на старті її життєвого шляху мають бути рівними, Міль був активним прихильником податків на спадщину та підкреслював, що отримані суми від цього виду податків повинні направлятися на різні соціальні потреби.

Висновки. Оподаткування не може розглядатися ізольовано від ролі держави в економіці в цілому та завдань фінансової політики зокрема. Країна, що будує власну податкову систему та ставить на меті, щоб остання була ефективною, справедливою, зручною та економною повинна в повній мірі використовувати надбання світової фінансової та економічної науки.

Література

1. Андрущенко В.Л. Передісторія оподаткування у християнській традиції / В.Л. Андрущенко // Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України. – 2008. – № 1. – С. 34–39.
2. Майбурд Е.М. Введение в историю экономической мысли. От пророков до профессоров / Майбурд Е.М. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Дело, 2000. – 560 с.
3. Макиавелли Н. Государь. Размышления над первой декадой Тита Ливия / Н. Макиавелли ; [пер. с итал. К.А. Тананушко]. – Минск : Харвест, 2004. – 704 с.
4. Пушкарева В. М. История финансовой мысли и политики налогов : [учеб. пособие] / Пушкарева В. М. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 256 с.

5. Фрадинський О.А. Основи оподаткування : [навч. посібник] / Фрадинський О.А. – Львів : «Новий світ – 2000», 2010. – 344 с.

Надійшла 01.09.2011

УДК 330.81 (447)

Г. А. ЧЕРЕШНЯ, Т. В. ЦВІГУН
Хмельницький національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ЕКОНОМІСТІВ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ

В статті на основі наукових праць аналізуються проблеми економічної теорії, її розвиток та особливості в період незалежності, висловлюються рекомендації українських вчених-економістів щодо виходу України з економічної кризи кінця XX – початку XXI століття.

The article based on research papers analyzed the problem of economic theory, its development and features of the period of independence, expressed Ukrainian recommendations of economists for Ukraine's exit from the economic crisis of the late XX - early XXI century.

Ключові слова: інтелектуальний прорив, фізична економія, квантова політична економія, реалістична політична економія, конституційна політична економія, термодинаміка, енергетика суспільства, джерела прогресу, енергія прогресу, ноосфера, біосфера, єдність товарного і грошового ринку.

Останні десятиріччя характеризуються активною інтеграцією України в світову економічну та наукову сфери. Економічні та політичні реалії, які безперервно змінюються, потребують адекватної динаміки їх осмислення. Реалії XXI ст. настійно вимагають інтелектуального прориву у сфері не тільки технологій, але й гуманітарних знань, у ряду яких економічній теорії належить за правом провідне місце. Спробою такого прориву є дослідження проблем економічної теорії вітчизняними вченими-економістами в період незалежності України. Перехід країни до ринкової економіки офіційно затверджений рішенням ЄС, прийнятим 1 грудня 2005 року на саміті «ЄС – Україна»; це не тільки кардинальний перелом у самому стилі та методах господарювання, але ще й радикальні зміни переосмислення цього процесу в економічній науці, виникнення нових економічних законів та категорій. Об'єктивна дійсність довела, що без наукового передбачення суспільство розвивається повільніше, долаючи тернистий шлях спроб і помилок. Лише осмислення стану речей, набутого досвіду, твереза оцінка наявних ресурсів та шляхів їх використання задля досягнення усвідомлених цілей спрощують цю дорогу, дозволяють користуватися плодами суспільної праці. Важливу роль в цих процесах відіграють поради вчених-економістів, їх соціально-економічні прогнози.

Метою даної наукової роботи є аналіз економічних досліджень українських вчених-економістів на сучасному етапі.

В період останнього десятиріччя (2001–2010 рр.) українські вчені продовжували вести жваві політичні дискусії щодо предмету політичної економії, зробивши історичний екскурс в минуле і відзначивши, що перші економісти вживали різні її назви. У. Петті – «політична анатомія», «політична арифметика», фізіократи іменували себе економістами. Відомий французький меркантиліст А. Монкретьєн в 1615 році вперше вжив термін «політична економія». Зміни в господарському житті вимагали нових знань в позитивній та нормативній економічній науці. З'явилися «Економікс», мікро- та макроекономіка. Як стверджують відомі українські дослідники Л. Корнійчук, В. Шевчук, Л. Воробйова у статті «Фізична економія, українська школа» [1, с. 55] в сьогоденній економічній науці проголошуються нові відгалуження політичної економії. Російський економіст В. Афанасьєв, посилаючись на Д. Хукса, пише про «квантову політичну економію». Академік РАН Л.І. Абалкін проголошує «реалістичну політичну економію». Американські економісти, визнані лідери в галузі теорії суспільного вибору Дж. Бреннан і Дж. Бюкенен, досліджують «конституційну політичну економію». Американський економіст Л. Ларуш розвиває концепцію «фізичної економії». А в Україні біля 120 років тому її засновником став видатний мислитель С.А. Подолинський (1850–1891). Світову славу С.Подолинському, яка запізнилася більше як на 120 років принесло дослідження: «Праця людини та її відношення до розподілу енергії», опубліковане в журналі «Слово» в 1880 році. «У цій праці С.Подолинський здійснив прорив у світовій науці про розвиток суспільства, він заклав основи нового підходу до аналізу розвитку людства, пов'язавши його із збереженням та нагромадженням енергії» [1, с.56]. Франкомовний варіант праці вчений надіслав К.Марксу. У листах до нього (березень – квітень 1880 р.) він писав, що спонукає до її написання став «Капітал» і що він зробив спробу «погодити додаткову працю з пануючими фізичними теоріями» [2, с. 106]. Одержавши від К.Маркса цю працю, Ф.Енгельс вказав на нібито помилковість зроблених С.Подолинським висновків. «Подолинський, - писав він у листі до К.Маркса, - відхилився в бік від свого дуже цінного відкриття, бо хотів знайти новий природничий доказ правильності соціалізму і тому поплутав фізичне з економічним» [2, с. 106]. Ця оцінка стала вироком для відкриття С.Подолинського. Насправді ж це був подвиг в науці. Російський дослідник його спадщини П.Кузнєцов писав: «С.Подолинський настільки випередив свій час своїм відкриттям, що